

Ingvild Broch
Forskningsdirektør, Universitetet i Tromsø

Case study forskning

Et universitet er ikke noe universitet hvis ikke forskerne har tette internasjonale forbindelser. Jeg kommer fra et universitet som ikke er eldre enn at jeg selv har vært med på diskusjonene om hva det betyr å være et universitet med spesielle landsforpliktelser og hva det monne betyr i forhold til nettopp det internasjonale aspektet. Oppfatningene varierte fra de som mente at Universitetet i Tromsø var til for Nord-Norge og at Nord-Norge ikke trengte kunnskap om f.eks. Shakespeare, og at bare problemstillinger som var relevante i forhold til samfunnsproblemer i tiden var verdt å studere til de som mente at all kunnskap har verdi i seg selv og at tid og sted ikke spiller noen rolle for valg av fag og vinkling og at Universitetet i Tromsø ikke ville være et godt universitet, heller ikke for landsdelen, hvis vi ikke klarte å etablere oss som så gode at vi kunne hevde oss blant de virkelig gode på en del områder, og dit når man ikke i isolasjon.

Da Universitetet i Tromsø ble åpnet for drøye 30 år siden, var ikke "krav om internasjonalisering" noe man diskuterte. Derimot var det ganske klart for de fleste at skulle vi etablere et universitet vi kunne være stolte av, måtte vi bygge opp et internasjonalt nettverk. Det førte blant annet til at det ble sikret mulighet til jevnlig forskningsterminer, og det var om ikke et krav, så i det minste forventet at en forskningstermin skulle tilbringes ved en utenlandsk institusjon. Og det var ikke bare professorene som fikk forskningstermin, det gjaldt alle som var fast ansatt i vitenskapelige stillinger. Slik var det ikke ved de andre universitetene den gang. Det ble også lagt til rette for økonomisk støtte til utenlandsopphold.

På bakgrunn av egen erfaring har jeg lyst til å si at i tillegg til at det er inspirerende faglig å tilbringe tid ved en annen institusjon hvor de ofte vil kunne ting vi ikke kan, det kan dreie seg både om bredde og dybde, så tror jeg at de aller fleste har godt av å få egen arbeidsplass på litt avstand og se hvordan dette som for oss er et midtpunkt, oppfattes utenfra. Det kan gi oss et litt annet perspektiv på den hjemlige hverdagen, noe de fleste kan trenge. Som en ekstra gevinst for det norske samfunnet kommer den generelle kunnskapen om det å bo i annet land og måtte tilpasse seg sosialt til barnehage, skole, nabolag, noe som forskeren selv kanskje ikke gjør i like høy grad som familien hans eller hennes. Eller få en bakgrunn for å sammenligne for eksempel norsk byråkrati med byråkrati i andre land: de fleste vil møte på uventede hindringer og samtidig oppleve at ting man tror vil være kompliserte, ikke er det. (Selv arbeidet jeg med hovedfagsoppgaven min i Leningrad en periode, og da lovet jeg meg selv at jeg aldri mer skulle irritere meg over norske køer, men det ble fort foretrengt.)

Hvis dere nå tror at jeg holder på å glemme at det er hva institusjonene gjør for å møte kravene til økt internasjonalisering som er tema, så har jeg ikke det. Men jeg ønsker å fastslå at internasjonalisering er forutsetning for å kunne være et universitet., og at det ikke på noen måte er noe nytt. Og jeg er heller ikke sikker på at jeg liker tittelen på seminaret, jeg mener at internasjonalisering er grunnleggende del av virksomheten også uten krav, men at kravene bidrar til å synliggjøre den internasjonale virksomheten i vår rapportering og tvinger ledelsen til å tenke gjennom hva slags internasjonale avtaler vi skal ha og også ta initiativ til avtaler, mens valget av samarbeidspartnere tidligere var mye opp til forskerne selv. Og vi ønsker å profilere oss slik at vi blir attraktive utenlands.

Internasjonalisering har flere sider og alle viktige. Vi hører ofte om hvor lite Norge er, at vårt bidrag til verdens samlede forskning er minimalt, at vi ikke kan være gode på særlig mange områder, men må ha kunnskap på flere for å kunne hente ny viten hjem.

Ja, selvfølgelig. Vi må ut selv, vi må få et flertall av de som reiser ut hjem igjen, og vi må få fortrinnsvis gode utlendinger til å arbeide hos oss for kortere eller lengre perioder, og det er mange utlendinger ved norske universiteter. Blant annet på grunn av lønnsforholdene er det lettere å få stipendiater hit enn etablerte professorer. Jeg var i Tyskland for et par uker siden og snakket om vår doktorgradsutdanning. Flere rektorer der uttrykte bekymring for hvordan de skulle kunne konkurrere med Norge om de beste doktorgradsstudentene med de lønninger og den strukturerte utdanningen vi kan tilby. Ved Universitetet i Tromsø er 9% av bachelor- og mastergradsstudentene utlendinger, vi har en målsetning om at 10% av studentene skal komme fra utlandet. Vi oppretter nå de første forskerskolene. For dem er det en målsetting at minst 20% av studentene skal komme fra utlandet. For et par år siden ble det foretatt en undersøkelse av det vitenskapelige personalet ved Universitetet i Tromsø, da hadde over 20% utenlandsk statsborgerskap. Prosenten har snarere økt enn sunket.

EUs rammeprogrammer for forskning og forventningen (eller kravet om man vil) om at vi skal få noe tilbake merker all virksomhet ved universitetene våre i dag. Alle har bygget opp administrativ kompetanse for å oppmuntre forskerne til å søke på aktuelle programmer og kunne yte støtte i forbindelse med søknadskrivning. Med det omfang prosjekt innenfor 6. rammeprogram vanligvis har, trengs det også administrativ støtte for å kunne være koordinator her. I det hele tatt er det ganske tydelig at for å drive store internasjonale nettverksprosjekt, kreves det ikke bare forskningsmessig styrke, men også administrativ kompetanse. Med det store apparatet som er bygget opp rundt EUs forskningsprogrammer i Norge kan man av og til lure på om andre land som det også kan være vel verdt å interessere seg for blir nedprioritert. Hvis man spør noen av de forskerne som har hatt størst suksessrate innenfor EU-programmer hvorfor de satser nettopp på dette, er svaret at de vil være med der de aller beste er

Den spissingen og klare prioriteringen av de gode, helst fremragende forskergruppene og – miljøene som institusjonene og kanskje spesielt Forskningsrådet satser på, som sentre for fremragende forskning, yngre fremragende forskere, Fuge og andre store satsinger er også en måte å møte internasjonaliseringskravet på. Jeg har ikke foretatt noen opptelling, men det er klart at i hvert fall et par av SFF-lederne (sentre for fremragende forskning) er utlendinger, og blant de fire YFF-ene (yngre fremragende forskere) ved Universitetet i Tromsø er en inder og en amerikaner.

For å få være med de gode må vi ha noe å vise til. I Tromsø betyr det at vi markedsfører oss som internasjonalt polarforskningssenter med Universitetet i Tromsø, Norsk Polarinstitut og de andre institusjonene i Polarmiljøsentret, NORUT med bl.a. Fiskeriforskning. I tillegg markedsfører vi oss som et ledende sentrum for kunnskap og forskning om livet ved kysten, det såkalte Coastal futures, for urfolksstudier for å nevne noen felt. (Og rektor Jarle Aarbakke har akkurat vært i Guatemala og Nicaragua nettopp for å følge opp satsingen overfor urfolk.)

Ved Universitetet i Tromsø har vi et eget program for støtte til utenlandsopphold for stipendiater som skal oppholde seg fra 3 til 10 måneder ved en utenlandsk institusjon i forbindelse med doktorgradsstudiet. Det er øremerkede midler som fordeles sentralt, og det er et mål at de fleste doktorgradsstudentene skal ha et lengre utenlandsopphold i løpet av studiet. Vi har også et eget stipend for samiske studenter som ønsker å tilbringe et semester eller gjøre feltarbeid blant urfolk i andre deler av verden.

Ved vår ene SFF er det svært mange utlendinger, fordi det er et godt miljø og fordi det er et miljø med god økonomi. Og det gjelder ikke bare for SFF-en. Spør man utenlandske forskere i Norge hvorfor de er her, svarer mange at det er fordi norske forskningsinstitusjoner har relativt god økonomi og stor selvbestemmelsesrett. Og det sier de selv om folk fra en del vestlige land går betydelig ned i lønn ved å være i Norge. Men det er også eksempler på at det er vanskelig å få toppforskere fra f.eks. USA til å komme til Norge for noe lengre tid fordi våre lønninger ikke er konkurransedyktige i forhold til det nivået.

Vi har ikke bare et ansvar for oss selv, vi har også et ansvar for å bidra med støtte til de som har det vanskeligere enn oss selv. Det blir vi også oppmuntret til gjennom UD-finansierte programmer som NUFU, Øst-Europa-programmene, NORAD-tiltak. Engelskspråklige mastergradsprogrammer er et synlig uttrykk for ønsket om å kunne tiltrekke seg studenter fra mange land, samtidig som det er et tilbud som kanskje ikke finnes i studentenes hjemland. Ved Universitetet i Tromsø har vi et mastergradstilbud i Fisheries Management, Indigenous Studies og Peace and Conflict Studies og med studenter fra veldig mange forskjellige land. For noen av studiene har universitetsstyret satt krav om at det skal være studenter fra spesielle land, for eksempel skal det være studenter fra Nordvest-Russland på mastergraden i Fisheries Management. Universitetet i Tromsø ønsker å være en drivkraft i samarbeidet med de høyere undervisnings- og forskningsinstitusjonene i Nordvest-Russland. Det var en mer krevende oppgave for 10 år siden enn det er i dag fordi Nordvest-Russland hadde vært til dels helt stengt for kontakt med vestlige institusjoner i 70 år. I dag er vår oppgave snarere å bistå de nordvestrussiske universitetene og høyskolene med å tilpasse seg Bologna-prosessen og alt den fører med seg. Russiske myndigheter har uttalt at det vil ta tid å få det til i hele det store landet, men at de ønsker at institusjonene spesielt i Arkhangelsk og Murmansk gjennom Barentssamarbeidet og først og fremst det nære samarbeidet med Nord-Norge skal gå i bresjen. Russiske studenter ligger på tredjeplass blant utenlandske studenter ved Universitetet i Tromsø, etter studenter fra Sverige og Danmark, forhåpentligvis et tegn på at vi tar forholdet til Nordvest-Russland alvorlig.

De norske universitetene har en samarbeidsavtale med universitet og forskningsinstitusjoner i Tibet som eneste vestlige land. Det betyr at det er ekstra viktig å følge opp forpliktelsene her.

Kort oppsummering:

- Vi må internasjonale nettverk og avtaler.
- Vi må sende nordmenn ut og få flesteparten av dem hjem igjen.
- Vi må legge til rette for at utenlandske forskere vil komme til Norge for kortere og lengre tid.
- Vi har et ansvar også for å bidra til at de som har det vanskeligere enn oss kan få være med i det internasjonale forskningssamarbeid.
- Vi må utnytte naturgitte fortrinn og spissmiljøer (Svalbard, UNIS, marin forskning, urfolksforskning osv.)